

Monika MIŇOVÁ & Matej SLOVÁČEK, Eds.
2024

- Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tohto diela sa nesmie reprodukovat', ukladať do informačných systémov, ani inak rozširovať (elektronicky, fotograficky a podobne) bez predchádzajúceho písomného súhlasu majiteľov práv.
- Akékoľvek rozširovanie obsahu je možné len s uvedením bibliografického odkazu.

Názov:	Materská škola je pre všetky deti 2024 <i>konferenčný odborný recenzovaný zborník</i>
©Editori:	PaedDr. Monika Miňová, PhD. PhDr. PaedDr. Matej Slováček
Recenzenti:	PaedDr. Marianna Jamborová, PhD. Mgr. Martina Rímska, PhD.
©Vydavateľ:	Slovenský výbor Svetovej organizácie pre predškolskú výchovu
Grafické spracovanie:	PhDr. PaedDr. Matej Slováček
Rok vydania:	2024
Vydanie:	prvé
Rozsah:	114 strán
Kontakt:	www.omep.sk
ISBN 978-80-974139-7-2	
EAN 9788097413972	

OBSAH

ÚVOD	4
PRÍHOVOR	5
HISTÓRIA DŇA MATERSKÝCH ŠKÔL NA SLOVENSKU ALEBO AKO TO VŠETKO ZAČALO	
Monika Miňová	6
OMEP – PRIESTOR PRE UČITEĽOV A DETI NA CELOM SVETE	
Jarka Kreškóciová	11
ZABEZPEČENIE PRÍSTUPU DETÍ KU KVALITNÉMU PREDPRIMÁRNEMU VZDELÁVANIU	
Viera Hajdúková.....	32
PSYCHICKÁ POHODA A PRÁCA UČITEĽKY V MATERSKEJ ŠKOLE	
Miron Zelina.....	38
DIAGNOSTICKÁ KOMPETENCE JAKO NEZBYTNÁ SOUČÁST V PRÁCI UČITEĽA MATEŘSKÉ ŠKOLY	
Eva Šmelová.....	44
POTREBY DETÍ A ICH NAPŔNANIE V PROSTREDÍ MATERSKEJ ŠKOLY	
Eva Sobinkovičová.....	52
ENVIRONMENTÁLNE PROGRAMY PRE MATERSKÉ ŠKOLY	
Igor Stavný	68
UMELCI V MATERSKEJ ŠKOLE: INTERPRETÁCIA UMELECKÉHO DIELA V PREDPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ	
Ivana Rochovská	74
ZÁVER	85
ZOZNAM A CHARAKTERISTIKA OCENENÝCH	86
ZOZNAM SPONZOROV	91
HYMNA DŇA MATERSKÝCH ŠKÔL NA SLOVENSKU	92
PRIPOMENUTIE PONUKY dňa 25. októbra 2024	93
FOTOGALÉRIA 24. 10. 2024	95
FOTOGALÉRIA 25. 10. 2024	106

ÚVOD

24. – 25. 10. 2024 sme spolu oslávili 10. výročie vzniku Dňa materských škôl na Slovensku a pripomíname si 195. výročie založenia 1. detskej opatrovne v Banskej Bystrici. Boli to dva dni naplnené informáciami, emóciami a stretnutiami, ktoré boli neopísateľne zaujímavé a zároveň dojemné. 24. 10. 2024 približne o 9,00 hod sa kongresovým centrom v Kúpeľoch Nový Smokovec rozozvučali vďaka Stanovi Gaľovi z Jarovnic hudobné nástroje a spev sa niesol celým areálom. Slávnostným príhovorom konferenciu otvorila zástupkyňa MŠVV a M SR PhDr. Viera Hajdúková, PhD. a primátor Vysokých Tatier Jozef Štefaňák. Predsedníčka SV OMEP PaedDr. Monika Miňová, PhD. predstavila genézu vzniku sviatku všetkých materských škôl na území Slovenska. Mgr. Jarka Kreškóciová nás previedla Svetovou organizáciou OMEP, jej hlavnými výzvami a priblížila európske a svetové zasadnutie OMEP. Ďakujem hlavným prednášajúcim PhDr. Vierke Hajdúkovej, PhD., Dr. h. c. prof. PhDr. Mironovi Zelinovi, DrSc., prof. PhDr. Eve Šmelovej, Ph.D., PaedDr. Eve Sobinkovičovej a Ing. Igorovi Stavnému za informácie, pohľady a výzvy z jednotlivých oblastí hlavných príspevkov. V popoludňajších hodinách Diskusné fórum k aktuálnemu daniu v predprimárnom vzdelávaní viedla PhDr. Viera Hajdúková, PhD. a workshop na tému Umelecko-výchovné činnosti v rozprávke doc. PaedDr. Dana Kollárová, PhD.

V tento slávnostný deň sme ocenili odborníkov z oblasti predprimárneho vzdelávania, krstili sme knihu autorky Mgr. Michaely Vargovej, PhD. „Denník učiteľky“ a uviedli sme do života kalendár na rok 2025 s obrázkami práv dieťaťa.

Na konferencii vystavovali pomôcky ABCedu, a. s., All 4 school – Fabianová s. r. o., Zuzana Hamranová, Hravá škôlka, s. r. o., KORKII, s. r. o., Portál, s. r. o., Pro Solutions, s. r. o., Raabe, s. r. o., ROKUS, s. r. o. a Stiefel Eurocart, s. r. o. Večer sme zakončili spoločenským posedením v príjemnej atmosfére spevu, hudby, tanca, tomboly, dobrého jedla a neformálnych rozhovorov.

Ponuka aktivít 25. 10. 2024 bola pre účastníkov konferencie veľmi zaujímavá, podnetná a aj inšpirujúca, keďže sme mohli navštíviť jednotlivé časti Vysokých Tatier, napr. Materskú školu Vyšné Hágy, Poliankovo – Digital Gallery, Tatranská Polianka; Dobrá hračka, riaditeľstvo TANAP, Múzeum TANAP-u + Botanická záhrada v Tatranskej Lomnici; Tatranskú minerálku v Starom Smokovci. Podľa slov účastníkov konferencie pripravená ponuka bola na vysokej profesionálnej úrovni prepojená s praxou, relaxom a príjemnými rozhovormi s lektormi a účastníkmi konferencie.

Boli sme potešení, že na konferencii sa stretli pani učiteľky, riaditeľky materských škôl, zamestnanci ŠŠI, NIVAM, univerzít a SŠ z celého Slovenska a aj zo zahraničia. Nedá mi nespomenúť našu dlhoročnú priateľku Boženku Levársku zo Srbska, ktorú medzi nami vždy veľmi radi privítame.

Verím, že tieto naše stretnutia majú zmysel a tešíme sa na ďalšie, ktoré sú pred nami.

Monika Miňová
predsedníčka SV OMEP

PRÍHOVOR

Vážené dámy, vážení páni, ctení hostia,
je mi veľkou cťou, že Vás môžem privítať v našom krásnom meste Vysoké Tatry pri príležitosti tejto významnej odbornej konferencie s medzinárodnou účasťou.

Naše mesto je hrdé, že môže byť hositeľom konferencie, ktorá sa zaoberá takou dôležitou témou, akou je predprimárne vzdelávanie, a ktorá zároveň zdôrazňuje význam materskej školy ako základu pre zdravý vývoj našich najmenších. Materská škola je miestom, kde sa kladú základy výchovy a vzdelávania, miestom, kde sa rozvíjajú detské talenty, zvedavosť a osobnosť. Stretávame sa tu, aby sme spoločne oslávili 10. výročie vzniku Dňa materských škôl na Slovensku. V našom meste, tvorenom 15 tatranskými osadami, sa nachádzajú 4 materské školy, kde sa pedagógovia s láskou starajú o našich najmenších.

Som presvedčený, že počas tejto konferencie budete mať príležitosť zdieľať svoje odborné skúsenosti, diskutovať o aktuálnych trendoch a výzvach vo vzdelávaní a prispieť k tomu, aby naša budúca generácia mala ešte lepšie podmienky pre svoj rozvoj.

Ďakujem, že neraz pracujete aj nad rámec svojho pracovného času. Vašu prácu neberiete len ako zamestnanie, ale ako dôležité poslanie. Veľká vďaka patrí aj rôznym inštitúciám, ktoré poskytujú podmienky pre prehľbovanie poznatkov formou prednášok, exkurzií alebo otvorením edukatívnych galérií.

Želám Vám úspešné rokovania, inšpiratívne diskusie a príjemný pobyt v našich malebných Vysokých Tatrách. Nech sa táto konferencia stane miestom odborného rastu a krásnych zážitkov. Verím, že si nájdete aj čas na oddych a načerpanie nových síl v liečivom prostredí Vysokých Tatier.

Ešte raz Vám ďakujem a prajem úspešný priebeh konferencie!

Jozef Štefaňák
primátor Vysokých Tatier

UMELCI V MATERSKEJ ŠKOLE: INTERPRETÁCIA UMELECKÉHO DIELA V PREDPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ

ARTISTS IN KINDERGARTEN: THE INTERPRETATION OF A WORK OF ART IN
PRESCHOOL EDUCATION

Ivana Rochovská

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá problematikou využívania interpretácie umeleckého diela v predprimárnom vzdelávaní. Reflektuje výsledky výskumu realizovaného na celonárodnej úrovni, týkajúce sa vzťahu učiteliek a učiteľov materských škôl k umeniu, ich možností získať vedomosti z teórie a dejín umenia a využívania interpretácie umeleckého diela v predprimárnom vzdelávaní. Zaoberá sa dopadom týchto výsledkov na prax predprimárneho vzdelávania.

KLúčové slová: predprimárne vzdelávanie, učiteľ/ka materskej školy, umenie, umelecké dielo

Abstract

The paper deals with the issue of using interpretation of artwork in preschool education. It reflects the results of research carried out at the national level concerning the relationship of kindergarten teachers to art, their opportunities to acquire knowledge of art theory and history and the use of art interpretation in preschool education. The impact of these outcomes on primary education practice is addressed.

Keywords: preschool education, kindergarten teacher, art, artwork.

Úvod

Je všeobecne známe, že umenie a jeho uplatňovanie v edukácii môže veľmi pozitívne vplývať na rozvoj osobností učiacich sa jedincov, ako aj ich vzdelávacie výsledky. Viaceré výskumy preukázali, že umenie v rôznych podobách môže priniesť učiacim sa merateľné benefity. Umenie vo vzťahu k deťom a k učiteľkám a učiteľom¹³ materských škôl bolo predmetom výskumu realizovaného pod záštitou ministerstva školstva, ktorý na celonárodnej úrovni skúmal problematiku interpretácie umeleckého diela v materských školách. Výsledky boli publikované vo vedeckej monografii s názvom *Interpretácia umeleckého diela v predprimárnom vzdelávaní* (Rochovská a kol., 2021). Zmyslom príspevku je reflektovať tieto výsledky a zmieniť sa o ich dopade na prax predprimárneho vzdelávania.

1 Čo je umenie?

Pri snahe zodpovedať na otázku, čo je umenie, nenachádzame ani v odbornej literatúre jednoznačnú odpoveď. Ako uvádza Guillame (2010, s. 8), „hoci vieme, kto je umelec, čo je umelecké dielo, pomenúvame umelecký proces, vieme, aké má umenie médiá, rozoznávame umelecké druhy a žánre, tušíme odpovedať na to, prečo ľudia tvoria, napriek tomu, nevieme s istotou povedať čo je umenie“.

Vzťahom umenia a detí sa zaoberal E. Mistrík (2001), podľa ktorého má umenie u detí tri funkcie. Je hrou, pretože v tejto najprirodzenejšej spontánnej aktivite sú často deťmi uplatňované umelecké, resp.

¹³ Ďalej v texte bude používaný pojem učiteľka, ktorý však zahŕňa učiteľky aj učiteľov (rovnako ako je to zaužívané v Štátnom vzdelávacom programe pre predprimárne vzdelávanie v materských školách).

estetické aktivity. Potvrďuje to vo svojej štúdii aj Kasáčová (2015). Ďalej podľa Mistríka (2021) je umenie prostriedkom poznania, pretože deti cez umenie získavajú množstvo informácií o svete. Je aj prostriedkom komunikácie, pretože deťom umožňuje vyjadrenie svojho vnútorného sveta, a dokonca získavanie správ o vnútornom svete iných ľudí.

Možno teda zhrnúť, že umenie v našom projekte bolo chápané z pohľadu dieťaťa a predškolského veku ako zdroj zmyslového vnímania, skúmania a uvažovania o umení a umeleckom diele vo vzťahu k estetickej aktivite (Rochovská a kol., 2021).

2 Výskum využívania umeleckého diela v predprimárnom vzdelávaní v názoroch a postojoch učiteliek

Hlavným cieľom výskumu bolo zistiť názory učiteliek materských škôl na využívanie interpretácie umeleckého diela v predprimárnom vzdelávaní a navrhnúť možnosti jeho zlepšenia. Hľadali sme odpovede na otázky:

- Aký je súčasný stav využívania interpretácie umeleckého diela v predprimárnom vzdelávaní?
- Aký je vzťah učiteliek materských škôl k umeniu?
- Aké boli možnosti učiteliek materských škôl osvojiť si vedomosti z teórie a dejín umenia v ich pregraduálnej príprave alebo v iných formách vzdelávania?
- Ovplyvňuje úroveň možností učiteliek materských škôl získať vedomosti z teórie a dejín umenia ich vzťah k umeniu?
- Ovplyvňuje úroveň možností učiteliek materských škôl získať vedomosti z teórie a dejín umenia mieru ich využívania v predprimárnom vzdelávaní?

Odpovede boli zisťované cez dotazníky, rozhovory s učiteľkami a pozorovania. V príspevku sú analyzované niektoré položky dotazníka. Dotazník bol tvorený otázkami v troch okruhoch: 1. súčasný stav využívania interpretácie umeleckého diela v predprimárnom vzdelávaní, 2. možnosti učiteliek materských škôl osvojiť si vedomosti z teórie a dejín umenia, 3. vzťah učiteliek materských škôl k umeniu. Vyplnilo ho 366 učiteliek (365 učiteliek a 1 učiteľ) materských škôl zo všetkých krajov Slovenska, zo štátnych, súkromných aj cirkevných materských škôl, z mestských aj vidieckych materských škôl. Možno konštatovať, že výsledky by bolo možné zovšeobecniť na celú populáciu učiteliek materských škôl na Slovensku, keďže vzorka respondentov bola reprezentatívna (Rochovská a kol., 2021).

Výsledky výskumu – využívanie interpretácie umeleckého diela v predprimárnom vzdelávaní

Učiteľky odpovedali na otázku, *či využívajú umelecké diela alebo ich reprodukcie* v rámci vzdelávacích aktivít. K využívaniu obrazov alebo sôch či ich reprodukcií sa vyjadrilo 40,7 % učiteliek. Z toho vyplýva, že podľa väčšiny učiteliek (59,3 %) nie sú tieto umelecké diela vôbec využívané vo vzdelávaní v materských školách. Divadelné predstavenia uviedlo 60,9 % učiteliek, hudobné skladby 81,4 % učiteliek a literárne diela 81,7 % učiteliek (Rochovská a kol., 2021). Tiež sa možno na odpovede pozrieť z opačného uhla, a to, koľko učiteliek tvrdilo, že tieto umelecké diela nevyužíva. Možno diskutovať aj o rôznom chápaní toho, čo je umelecké dielo, učiteľkami, keďže narážame na nejednotnosť aj v odbornej literatúre (ako bolo uvedené vyššie v texte). Zjavne učiteľky málo reflektovali umeleckú tvorbu pre deti. Pri nasledujúcej otázke, v ktorej mali uviesť konkrétne diela, neboli uvádzané hudobné umelecké diela pre deti, skôr komerčne produkovaná hudobná tvorba. Tiež úplne absentovali vyjadrenia k využívaniu umeleckých ilustrácií pre deti.

Ďalej sa učiteľky vyjadrovali k *frekvencii práce s umeleckým dielom*. Podľa vyjadrení by ich bolo možné zaradiť do viacerých kategórií. Najväčšie počty učiteliek sa vyjadrili k využívaniu umeleckého diela aspoň raz do týždňa. Sú aj také, ktoré tvrdili, že využívajú umelecké diela len raz za mesiac, dokonca len raz za pol roka alebo menej. Možno konštatovať, že najmä pri dielach hudobného a literárneho umenia je to veľmi málo.

Predmetom záujmu bolo aj *čerpanie námetov na prácu s umeleckým dielom*. Vieme, že učiteľky materských škôl sa zúčastňujú konferencií, odborných seminárov, workshopov či rôznych foriem kontinuálneho vzdelávania z rôznych oblastí, v ktorých sa chcú zlepšiť, alebo ktoré im odporučí nadriadený či zamestnávateľ. Podľa odpovedí učiteliek však len menej ako jedna štvrtina pri každom druhu umenia sa takýmto spôsobom zaujíma o vzdelávanie v oblasti umenia.

Predmetom zisťovania boli aj názory učiteliek na *dostatok metodických materiálov* na prácu s umeleckým dielom. Najväčšie nedostatky metodických materiálov boli uvedené v oblasti vizuálneho umenia (44 %), potom v oblasti dramatického umenia (36,6 %), hudobného umenia (29,2 %) a literárneho umenia (20,5 %) (Rochovská a kol., 2021). Preto na základe týchto výsledkov boli publikované odborné knihy o tom, ako s deťmi pracovať s umeleckým dielom (Rochovská, Krupová, 2019, 2020, 2021; Gašparová, Gašpar, 2021; Dolinská, 2020; Švábová, 2021).

Podnetné sú zistenia týkajúce sa názorov učiteliek na *záujem detí o prácu s umeleckým dielom*. Podľa učiteliek majú deti „veľký záujem“ alebo „záujem“. Zanedbateľné percento odpovedí označovalo „ani záujem ani nezáujem“ alebo „nezáujem“.

K *problémom pri využívaní interpretácie umeleckého diela v predprimárnom vzdelávaní* sa vyjadrila len malá časť učiteliek. Dalo by sa povedať, že každá učiteľka videla problémy v nejakej inej oblasti. Bol to, napr. nezáujem detí (čo na druhej strane vyvracajú odpovede na predošlú vyhodnotenú položku). Uvádžali aj krátku pozornosť, nesmelosť, hanblivosť, náročnosť či jazykovú bariéru. V tomto prípade išlo o problémy, ktoré nie sú zapríčinené samotným využívaním interpretácie umeleckého diela vo vzdelávaní. Z problémov na strane učiteľky boli uvádzané, napr. časová náročnosť prípravy, problém s vyhľadávaním metodík, neistota učiteľky, problémy s postupom či náročnosť témy. Aj na riešenie uvedených problémov sa zacieľujú spomínané odborné knihy vydané v rámci projektu.

V texte vyššie je ukážka niektorých vyhodnotených položiek dotazníka. Bolo ich ešte viac a sú podrobne analyzované v publikácii (Rochovská a kol., 2021). Položky boli tiež skórované, bolo vytvorené bodové hodnotenie s cieľom kvantitatívne vyjadriť premennú „využívanie interpretácie umeleckého diela v predprimárnom vzdelávaní“. Z výsledkov vyplynulo, že tento stav je o niečo horší ako priemer.

Výsledky výskumu – možnosti učiteliek materských škôl osvojiť si vedomosti z teórie a dejín umenia

V druhej časti dotazníka sa učiteľky vyjadrili k *reflexii svojich možností získania vedomostí z teórie a dejín umenia*. V oblasti vizuálneho umenia väčšina uvádzala, že boli „dobré“ (30,6 %), rovnako v oblasti dramatického umenia boli „dobré“ (28,4 %). Vyjadrenie „veľmi dobré“ označili prevažne učiteľky v oblasti hudobného (30,1 %) a literárneho umenia (35 %). Nepriaznivý stav naznačujú odpovede „nedostatočné“, ktoré boli uvedené v oblasti vizuálneho (6,6 %), hudobného (6 %), literárneho (4,1 %) a dramatického (6,8 %) umenia (Rochovská a kol., 2021).

Nasledovala reflexia možností získavania vedomostí z teórie a dejín umenia, napr. počas *navštevovania základnej umeleckej školy*. V hudobnom odbore to bolo len u 9,8 % učiteliek, vo

výtvarnom odbore len u 6,6 % učiteliek, v literárno-dramatickom odbore len u 3 % a v inom odbore len u 2,7 % učiteliek. Väčšina učiteliek (63,4 %) sa však nevyjadřila k štúdiu v základnej umeleckej škole.

Ďalej si učiteľky spomínali na disciplíny/predmety súvisiace s umením počas *štúdia na strednej a vysokej škole*. Približne polovica pri každom druhu umenia sa vyjadřila, že si spomína z tohto pohľadu najmä na stredoškolské štúdium. Len približne tretina učiteliek pri každom druhu umenia označila, že si spomína v tejto oblasti na vysokoškolské štúdium. Pritom učiteliek s vysokoškolským vzdelaním bolo vo výskumnej vzorke približne 60 %. Možno dať do pozornosti analýzy Lipnickej a Lynch (2022), ktoré uvádzajú vo vysokoškolskej príprave učiteľov predprimárneho vzdelávania aj oblasti týkajúce sa vizuálneho a hudobného vzdelávania.

Ako už bolo uvedené vyššie, učiteľky v rámci celoživotného vzdelávania absolvujú *kontinuálne, neformálne alebo informálne vzdelávanie*. Oblasť umenia však z tohto pohľadu nehrá významnú rolu, pretože len malé percento učiteliek sa vyjadřilo, že sa takto vzdeláva v oblasti umenia.

Aj premenná „možnosti osvojiť si vedomosti z teórie a dejín umenia“ bola vyhodnotená kvantitatívne cez skórovanie odpovedí učiteliek na uvedené, ale aj ďalšie otázky. Rovnako aj táto premenná nadobúdala hodnoty o niečo nižšie ako priemer.

Výsledky výskumu – vzťah učiteliek materských škôl k umeniu

Na otázku, *aký význam zohráva umenie v živote* učiteliek, odpovedali najvyššie počty učiteliek, že ho považujú za „významné“. V oblasti vizuálneho umenia to bolo 45,4 %, v oblasti hudobného umenia 45,9 %, v oblasti literárneho umenia 42,9 % a v oblasti dramatického umenia 46,7 % učiteliek. Len okolo tretiny učiteliek pri každom druhu umenia sa vyjadřila, že umenie považuje za „veľmi významné“ vo svojom živote (Rochovská a kol., 2021).

Ďalej sa učiteľky vyjadřovali, či *navštevujú inštitúcie alebo predstavenia, kde sa môžu stretávať s umením*. Väčšinové kategórie učiteliek uvádzali nasledovné odpovede. Do galérií alebo múzeí umenia podľa vyjadrení učiteliek chodíva 44,8 % aspoň raz za rok. Na koncerty vážnej hudby nechodíva 35,8 % nikdy a 28,7 % aspoň raz za rok. Do literárnych kaviarní nechodíva 48,1 % učiteliek nikdy a 16,4 % aspoň raz za rok. Divadelné predstavenia podľa vyjadrení učiteliek navštevuje 45,1 % aspoň raz za pol roka, balet alebo muzikál 34,4 % aspoň raz za rok. Každá učiteľka označila aspoň jednu oblasť umenia, v ktorej svojou návštevou podporuje inštitúcie prezentujúce tzv. vysoké umenie.

O vzťahu k umeniu vypovedá aj *aktívna umelecká/estetická tvorba*. Väčšina učiteliek (39,6 %) podľa ich vyjadrení nikdy nemaľuje alebo sa nevenuje sochárstvu. Odpoveď „občas“ uviedlo 32,5 % učiteliek. Tiež uviedli, že občas hrajú na hudobný nástroj (48,6 %), nikdy nepíšu poéziu alebo prózu (51,9 %). Odpoveď „občas“ pri písaní poézie alebo prózy uviedlo 22,1 % učiteliek. Vyjadřili sa, že nikdy nehrajú divadlo (42,6 %). Odpoveď „občas“ pri hraní divadla uviedlo 29,8 % učiteliek.

V rámci zisťovania vzťahu učiteliek k umeniu bola učiteľkám položená otázka, *ktoré umelecké dielo ich najviac uchvátilo*. Na otázku neodpovedalo až 65,7 % učiteliek, teda väčšina neuviedla jediné umelecké dielo v rámci celej svetovej umeleckej tvorby z celej histórie ľudstva a kultúry. Odpovede učiteliek boli nasledovné. Z vizuálneho umenia uvádzali, napr. diela Andyho Warhola, Vincenta van Gogha, Leonarda da Vinciho, Gustava Klimta, Jana van Eycka, Clauda Moneta, Vasilija Kandinského, Salvadora Dalího a mnohé ďalšie. Väčšinou dodali, že išlo o diela, ktorými sa zaoberali v rámci absolventských alebo semestrálnych prác. Z hudobného umenia to boli diela W. A. Mozarta, F. Chopina, D. D. Šostakoviča, R. Wagnera, B. Smetanu, A. Dvořáka, S. V. Rachmaninova a ďalšie.

Z literárneho umenia to boli diela A. de Saint Exupéryho, L. Zúbka, P. O. Hviezdoslava, J. Bodeneka a ďalšie. V rámci dramatického umenia to bolo Labutie jazero, Nabucco, Rusalka, Carmen a ďalšie. Aj premenná „vzťah k umeniu“ bola vyjadrená kvantitatívne. Išlo rovnako aj v tomto prípade o úroveň vzťahu k umeniu, ktorá bola nižšia ako priemer.

Dopad výsledkov na prax predprimárneho vzdelávania

Bolo zistené, že existuje štatisticky významná pozitívna závislosť medzi možnosťami učiteliek materských škôl získať vedomosti z teórie a dejín umenia a ich vzťahom k umeniu. Tiež bolo zistené, že existuje štatisticky významná pozitívna závislosť medzi možnosťami učiteliek materských škôl získať vedomosti z teórie a dejín umenia a mierou využívania interpretácie umeleckého diela v predprimárnom vzdelávaní. Z toho vyplýva, že ak by sa zvýšili možnosti učiteliek vzdelávať sa v oblasti umenia, pozitívne by to ovplyvňovalo aj ich vzťah k umeniu, ktorý by sa tým pádom zvyšoval. A zároveň by sa pozitívne ovplyvnilo aj využívanie práce s umeleckým dielom v praxi predprimárneho vzdelávania. Deti by teda mali viac možností stretávať sa s umením a prežívať zážitky z jeho zmyslového vnímania, skúmania, uvažovania o ňom a estetickým aktivitám inšpirovanými vysokým umením.

3 Ukážky dobrej praxe

V publikáciách (Rochovská, Krupová, 2019, 2020, 2021; Gašparová, Gašpar, 2021; Dolinská, 2020; Švábová, 2021 a ďalších) sú spracované ukážky, ako možno pracovať s umeleckým dielom. V mnohých prípadoch ide o integráciu rôznych druhov umenia. Možno to považovať za inovatívny prvok, keďže, ako uvádzajú Pondelíková a Lipárová (2019), kresba je podľa všetkého najrozšírenejšou a najdostupnejšou formou estetickéj aktivity detí vo vzťahu k vizuálnemu umeniu.

Deti mali možnosť oboznámiť sa cez premietanie fotografií a krátke rozprávanie učiteľky s jedným z najväčších amerických maliarov 20. storočia Jacksom Pollockom, ktorého tvorba sa spája predovšetkým s abstraktným expresionizmom. Zaujímavé pre deti bolo, že pri tvorbe Pollock najmä kvapkal, fľakal a lial farbu z plechovky na obrovské plátno uložené na zemi. Farbu aplikoval na plátno zo všetkých strán, pričom používal pritom rozmanité nástroje ako štetce, nože, paličky a pod. Podľa neho nešlo o náhodu, ale tvrdil, že on kontroluje prúdenie farieb (Rochovská, 2019).

Učiteľka sa najprv s deťmi rozprávala o diele a podnecovala ich otázkami k uvažovaniu o ňom. Analyzovali obsah aj formu diela, použité farby, čo im obraz pripomína, ako asi vznikol, aký by mohol byť jeho názov, a pod. Následne sa rozprávali, čo všetko by potrebovali na vytvorenie podobného obrazu. Mohli sa inšpirovať technikou, ale každé dieťa mohlo k tvorbe pristúpiť slobodne a tvorivo. Deti sa s nadšením pustili do tvorby – fľkania rôznych farieb podľa výberu (riedenej tempéry v plastových fľašiach s menšími dierkami na uzáveroch). Nasledovala reflexia vytvorených diel aj procesu ich vzniku. Vytvorené diela pomenovali a umiestnili v triede (obr. 1).

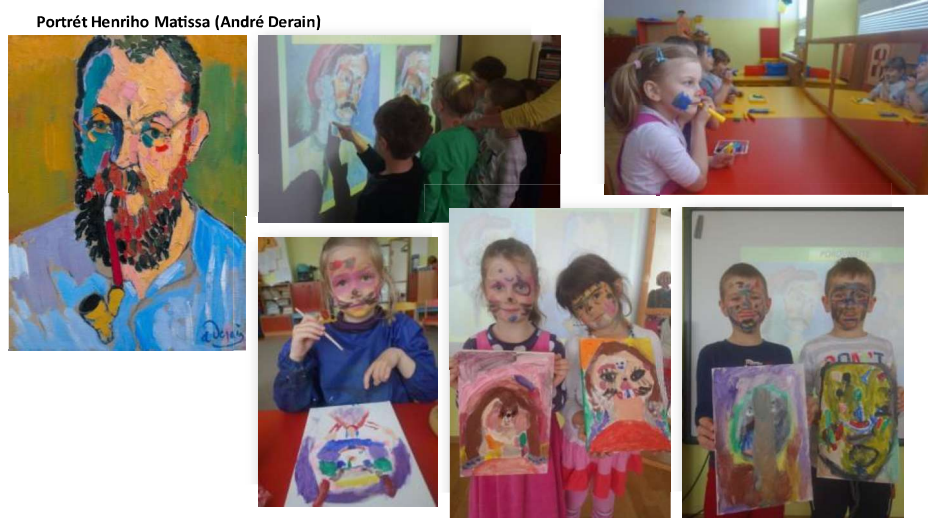
Obrázok 1

(Zdroj: Rochovská, 2019; Wikiart)

Takýmto spôsobom mali deti možnosť objavovať množstvo ďalších umeleckých diel, medzi nimi aj Portrét Henriho Matissa. Z predošlých interpretačných aktivít už vedeli, kto je Henri Matisse a poznali aj jeho diela. Preto pre nich bola zaujímavá informácia, že André Derain, jeho blízky priateľ, ho namaloval. A dávali si do súvislosti používanie „divokých“ farieb na portréte s tým, ako maľovali fauvisti svoje obrazy. Dozvedeli sa, že títo priatelia, André a Henri, obaja maliari, boli na dovolenke a vo francúzskom prístave si jedného dňa navzájom namalovali svoje portréty. Deti sa s učiteľkou rozprávali o obsahu a forme tohto, ale aj iných umeleckých diel namalovaných autormi. Dohodli sa, že aj deti si navzájom, každý so svojim kamarátom, namalujú portréty v štýle fauvizmu. Najprv si pomaľovali tváre farbami na tvár. Každý mohol maľovať seba, ale ak chceli, mohli sa maľovať aj navzájom. Následne s pomaľovanými tvármi maľovali na plátno na ráme svojho kamaráta a používali neriedenú temperu. (Už z predošlých interpretácií diel V. van Gogha poznali pojem „pastózne farby“). Deti sa mohli k svojim dielam vracieť počas niekoľkých dní a dotvárať ich nielen podľa reality, ale aj podľa vlastnej fantázie. Výsledné diela boli vystavené v triede a v rámci reflexie sa deti s učiteľkou rozprávali, ako sa im darilo a ako sú spokojné s výsledkom, čo zažili počas tvorby a pod. (obr. 2).

Obrázok 2

(Zdroj: Rochovská, 2019; Wikiart)

Dielo Portrét Arnolfiniovcov ponúka bohaté možnosti ako východisko vzdelávacích aktivít v predprimárnom vzdelávaní, a to nejde len o vzdelávaciu oblasť Umenie a kultúra (ŠVP, 2022). Unikátnym spôsobom tiež umožňuje rozvíjať kritické myslenie detí (Brozmanová, 2020).

Jan van Eyck bol významným renesančným maliarom. Jeho obrazy, ktoré pôsobia nesmierne upokojujúco, dokázali obdivuhodným spôsobom zachytiť skutočnosť. Techniku práce s olejovými farbami a lazúrami (nanášanie vrstiev transparentnej farby) ovládal dokonale. Na tom, kto je zobrazený na portréte a o akú udalosť išlo, nie je jednoznačná odpoveď. Tiež množstvo zobrazených predmetov má symbolický charakter a nie je jasné, či tieto predmety boli reálne, alebo ich maliar namaľoval ako symboly. A práve tieto symboly možno s deťmi rozoberať a uvažovať o nich (obr. 3). Možno sa pýtať, napr. prečo majú postavy teplé oblečenie z kožušín, pokrývku hlavy, keď von za oknom vidieť rozkvitnutú čerešňu? Prečo majú vyzuté topánky? Čo robí na obraze psík? Čo symbolizujú pomaranče? Možno konštatovať, že odhaľovanie odkazov na obraze deti nesmierne baví a možno v ňom pokračovať aj počas niekoľkých dní za sebou.

Jednou z aktivít, ktoré dielo ponúka, je tvorba príbehu. Čo sa stalo predtým, než vznikol tento obraz? Aké môže mať dej pokračovanie? Deti môžu situáciu inscenovať a pripraviť podobnú scénu v triede. Ďalej môže byť obraz východiskom výtvarných činností (obr. 3). Možnosti práce s umeleckým dielom sú spracované v publikácii (Rochovská, Krupová, 2020).

Obrázok 3

(Zdroj: Rochovská, 2020; Wikiart)

Práca s hudobným umeleckým dielom v materskej škole je téma, ktorá si rovnako zasluhuje pozornosť. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že mnohé učiteľky sa necítia kompetentné v hudobnej oblasti. Aj preto bol navrhnutý, vypracovaný a overený projekt Muzikanti v materskej škole (Rochovská, Krupová, 2021, obr. 4). Ide v ňom o rozvíjanie hudobnosti v kontexte celostného rozvoja osobnosti dieťaťa. Téma hudby a hudobných nástrojov sa môže stať východiskom tvorby integrovaného projektu, v ktorom možno plniť množstvo výkonových štandardov zo všetkých vzdelávacích oblastí ŠVP (2022). Okrem toho bol vytvorený workshop pre učiteľky materských škôl, ktorého cieľom je na príklade realizovaného projektu „Muzikanti v materskej škole“ ukázať, ako možno v pútavých perцепčných a inštrumentálnych činnostiach rozvíjať hudobnosť a vzťah k hudbe. Zároveň je zmyslom workshopu odbúrať strach u učiteliek, ktoré sa domnievajú, že nemajú dostatočné hudobné vzdelanie a obávajú sa púšťať s deťmi do niektorých hudobných aktivít. Ukážka projektu smeruje k možnosti vytvorenia hudobne podnetného prostredia spoluprácou s odborníkmi a vhodnom didaktickom vedení.

Obrázok 4

(Zdroj: Rochovská, 2021)

5 Záver

Zmyslom projektu bolo zvýšiť povedomie učiteliek materských škôl o opodstatnenosti témy interpretácie umenia už v predprimárnom vzdelávaní. V príspevku sú uvedené výsledky, ktoré už boli publikované a podrobne analyzované v publikácii *Interpretácia umeleckého diela v predprimárnom vzdelávaní* (Rochovská, 2021). V tomto príspevku sú interpretované v intenciách poskytnutia spätnej väzby učiteľkám, ktorých práca by mala byť najviac dotknutá výsledkami týchto analýz.

Rovnako je potrebné apelovať na vysokoškolskú prípravu učiteliek predprimárneho vzdelávania a s týmto názorom sa stotožňuje aj Miňová (2013), aby kurzy venované umeniu, ktoré v rámci nej učiteľky absolvujú, zanechali v nich trvalú stopu a mali dopad na ich pedagogickú prax.

Podstatou spomínaného projektu *Umelci v materskej škole* bolo „dostať“ do materských škôl viac umenia, aby vzdelávacie aktivity vychádzali z umenia a vyúsťovali do umeleckej/estetickéj tvorby detí. Možno k tomu dodať, že len ak učiteľky na vlastnej koži nadobudnú zážitky z umenia, prežijú radosť z jeho objavovania, budú mať záujem o sprostredkovanie podobných zážitkov deťom.

PodĎakovanie

Príspevok je čiastkovým výstupom projektu KEGA č. 016KU-4/2022 Využitie metód tvorivej dramatiky v procese predprimárneho vzdelávania.

Odporúčaná študijná literatúra

Obrázok 5

(Zdroj: Rochovská a kol., 2021; Rochovská, Krupová, 2019, 2020, 2021)

Zoznam bibliografických odkazov

- Brozmanová, M. (2020). Potenciál umeleckého diela na rozvíjanie kritického myslenia detí v materskej škole. In Lenovský, L., Žáková, M. (eds.) *Pedagogica Actualis: spoločnosť a výchova* (s. 54-63). Trnava.
- Dolinská, E. (2020). *Ako sa kamaráti farba, slovo a hudba*. Ružomberok.
- Gašparová, M., Gašpar, I. (2021). *Detské ľudové piesne - spievame, hráme sa a tancujeme*. Banská Bystrica.
- Guillame, M. (2010). Od výtvarnej edukácie k artefiletike. In Guillame, M., Kováčová, B. *Art vo vzdelávaní. Študijný materiál pre študentov (ne)pedagogických študijných programov*. Trnava.
- Kasáčová, L. (2015). Princíp hry v umení a v predprimárnom vzdelávaní. In *Psychologičeskij vademecum: psychologo-pedagogičeskoe sopровождение obrazovatel'nogo processa v učreždenijach različnogo tipa, sbornik naučnych statej* (s. 205-214). Vitebsk.
- Lipnická, M. Lynch, Z. (2022). Slovakia: Initial professional studies for pre-primary and primary teachers in the Slovak Republic. In *Educating pre-primary and primary teachers today: quality initial professional studies for teachers in six European Union countries* (s. 181-218). Praha.
- Miňová, M. (2013). Študent a budúci učiteľ materskej školy a jeho pedagogická prax. In *Učiteľ na ceste k profesionalite: recenzovaný zborník vedeckých prác*. Prešov: Fakulta humanitných a prírodných vied, s. 203-214.
- Mistrík, E. (2001). Umenie a deti. In Kolláriková, Z., Pupala, B. (eds.) *Predškolská a elementárna pedagogika* (s. 425-445). Praha.
- Pondelíková, R., Lipárová, L. (2019). Výtvarné nadanie detí. Sonda cez názory učiteľov. *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae: Universitas Catholica Ružomberok*, roč. 18, č. 4, s. 44-52.
- Rochovská, I. a kol. (2021). *Interpretácia umeleckého diela v predprimárnom vzdelávaní*. Ružomberok.
- Rochovská, I., Krupová, D. (2019). *Umelci v materskej škole 2. Výtvarná výchova (aj) pre nevýtvarníkov*. Ružomberok.
- Rochovská, I., Krupová, D. (2020). *Umelci v materskej škole 3. Interpretácia umeleckého diela v intenciách pedagogiky Márie Montessori*. Ružomberok.

Rochovská, I., Krupová, D. (2021). *Muzikanti v materskej škole. Hudobná výchova (aj) pre nehudobníkov*. Ružomberok.

Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách (2022). Bratislava.

Švábová, B. (2021). *Dramatické aktivity s Lienkou Bodkulienkou*. Ružomberok.

Umelci v materskej škole – interpretácia umeleckého diela v predprimárnom vzdelávaní. Portalvs.sk.

Dostupné na: <https://www.portalvs.sk/sk/prehľad-projektov/kega/11898>

doc. PaedDr. Ivana Rochovská, PhD.

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Pedagogická fakulta

Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky

Ružová 13

974 11 Banská Bystrica

ivana.rochovska@umb.sk

<https://www.pdf.umb.sk/irochovska/>

<https://orcid.org/0000-0001-9346-7993>

<https://www.researchgate.net/profile/Ivana-Rochovska>

<https://umb-sk.academia.edu/IvanaRochovsk%C3%A1>

Ivana Rochovská pôsobí ako vysokoškolská učiteľka, docentka v odbore učiteľstvo a pedagogické vedy. V pedagogickej činnosti sa venuje didaktike predprimárneho a primárneho vzdelávania, teórii výchovy a vzdelávania. Jej vedecký záujem sa doteraz orientoval na inovácie vo vzdelávaní, prírodovedné vzdelávanie, ale aj individuálne (domáce) vzdelávanie, umenie a využívanie bádateľských metód a zážitkového učenia v predprimárnom a primárnom vzdelávaní. Je autorkou monografií a štúdií (aj) na uvedené témy (viaceré z nich sú zaradené v databázach WoS a Scopus). Bola vedúcou riešiteľkou a spoluriešiteľkou viacerých vedecko-výskumných projektov (KEGA, VEGA a i. vrátane medzinárodných) zameraných na predprimárne a primárne vzdelávanie. Je tiež autorkou učebníc a metodických materiálov pre primárne vzdelávanie. Ako dobrovoľníčka sa venovala deťom v materskej škole, najmä z hľadiska uplatňovania bádateľských a umeleckých aktivít.

- Názov:** Materská škola je pre všetky deti 2024
konferenčný odborný recenzovaný zborník
- ©Editori:** PaedDr. Monika Miňová, PhD.
PhDr. PaedDr. Matej Slováček
- Recenzenti:** PaedDr. Marianna Jamborová, PhD.
Mgr. Martina Rímska, PhD.
- ©Vydavateľ:** Slovenský výbor Svetovej organizácie pre predškolskú výchovu
- Grafické spracovanie:** PhDr. PaedDr. Matej Slováček
- Rok vydania:** 2024
Vydanie: prvé
Rozsah: 113 strán
Kontakt: www.omep.sk
ISBN 978-80-974139-7-2
EAN 9788097413972